

УДК 378.147:811.111:004

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО МОВЛЕННЯ У ПАРАДИГМІ ІНФОТЕХНОЛОГІЙ

Павлишин Галина Ярославівна
Прокоп Ірина Антонівна
м.Тернопіль

Стаття присвячена дослідженню особливостей навчання іноземної мови професійного спрямування з використанням інформаційних технологій для студентів ВНЗ. Обґрунтовано специфіку застосування інфотехнологій при навчанні іноземної фахової комунікації, виокремлено різновиди нестандартних занять та доцільність їх проведення. Запропоновано зразки традиційних та інноваційних завдань, які необхідні для здійснення іноземної діяльності студентів на заняттях іноземної мови за професійним спрямуванням та наголошено на доцільності їх взаємопов'язання.

Ключові слова: ESP, інформаційні технології, інтернет, іноземна комунікація, традиційні та інноваційні технології, система вправ.

Постановка проблеми. Інноваційність розвитку освіти, інтенсифікація пошуку нових форм та засобів навчання, експериментування та впровадження новітніх інформаційних технологій допомагають навчально-виховному процесу відповідати вимогам сучасного суспільства. Інформаційно-комунікаційні технології стрімко увійшли й органічно доповнили практично всі сфери діяльності, зокрема й педагогічну. Інфотехнології здійснили в системі освіти поштовх нововведень, тому й вважаються основним засобом її інноваційного розвитку.

Сучасні вимоги до іноземної фахової підготовки студентів зумовлюють пошуки оптимального змісту й застосування нових методів викладання іноземних мов у вищих закладах освіти. Сьогодні зростає інтерес до ролі іноземної мови професійного спрямування в майбутній діяльності випускників. Використання сучасних інформаційних технологій на занятті – актуальне питання й одна з умов успішного вивчення іноземної мови, оскільки сучасні інфотехнології є ефективним інструментом, який полегшує засвоєння знань, робить навчання інтерактивним, комунікативно спрямованим, цікавим, наочним й індивідуальним. Протягом останніх років навчання із застосуванням інформаційних та комунікаційних технологій стало звичним для більшості вищих та загальноосвітніх навчальних закладів усього світу. Актуальним також є використання мультимедійних засобів при навчанні іноземних мов, позаяк вони відкривають студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають нові можливості для творчості, знаходження й закріплення професійних навиків та реалізації новітніх форм і методів навчання.

Відомо, що перша і природна необхідність студентів, які вивчають фахову іноземну мову – набуття навичок розмовної мови, і як результат – використання мови в конкретних соціальних актах спілкування, повсякденних мовних ситуаціях та комунікаціях професійної спрямованості. Застарілий репродуктивний підхід з орієнтацією на пасивного слухача, основним завданням якого є зрозуміти,

запам'ятати, вивчити та переказати, не сприяє мотивації студентів. Через стереотипність та одноманітність майбутні спеціалісти втрачають інтерес до навчального матеріалу, а нерідко – і до всього процесу навчання в цілому. Уникнути такої ситуації допомагає впровадження та активізація інформаційних технологій та нетрадиційних форм занять: інтернет-заняття, заняття-екскурсія, інтегровані заняття, заняття-інтерв'ю, заняття-конференція, заняття-ділова гра тощо. Творчий елемент, що є обов'язковою складовою цих форм навчання, дає змогу викладачу створити відповідний клімат, який зорієнтує студента на комунікацію і надалі буде стимулювати його іноземномовленнєву діяльність.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичний та практичний формат проблем комп'ютеризації освіти та аспекти інформатизації вивчення іноземних мов розглядалися М.Акоповою, М.Бухаркіною, Е.Носенко, О.Полат та ін. Багато науковців переважно акцентують на властивостях комп'ютерних технологій як універсальних засобах обробки інформації. Наразі існують також роботи, присвячені питанням розробки і впровадженню інноваційних методик у процес навчання іноземних мов, аналізу позитивних і негативних моментів новітніх підходів у порівнянні з традиційними (Л.Маслак, Л.Сажко, Є.Тимченко, Т.Трофимішина, О.Чевичелова та ін.).

Формулювання мети статті. Мета нашого дослідження розкрити ефективність та доцільність використання сучасних інформаційних технологій у навчанні іноземного професійно зорієнтованого мовлення майбутніх фахівців та проаналізувати основні форми організації роботи з використанням комунікаційних інфотехнологій.

Виклад основного матеріалу. Досвід та практика роботи у вищому закладі освіти показують, що впровадження інформаційних технологій на заняттях іноземної мови фахового спрямування не лише підтримує інтерес студентів до предмету, але й підвищує їх мотивацію до навчання; дає можливість викладачеві застосовувати індивідуальний підхід; сприяє розвитку самостійності студентів, спонукає користуватися інформацією, що безпосередньо стосується їхньої майбутньої професійної діяльності; завдяки наявності різноманітних видів текстів підвищує мовні компетенції; забезпечує сучасним матеріалом, що відповідає інтересам і потребам студентів; пропонує автентичну й актуальну інформацію [2].

Основними цілями застосування інфотехнологій на заняттях іноземної мови професійного спрямування є полегшити навчання студентів іноземної мови через наближення їх до реальних ситуацій пов'язаних із їхньою майбутньою професією. На заняттях студенти удосконалюють свої знання, вміння та навички, набуті за період навчання у школі завдяки освітнім інформаційним програмам, що є засобом інтенсифікації та оптимізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, активізації їх можливостей та творчих здібностей. Використання інноваційних технологій

при вивченні іноземної мови передбачає освоєння трьох основних моментів [4, с.187-188]: перший етап – це формування лексичних та граматичних навичок з теми. Протягом цього періоду майбутні фахівці засвоюють структуру побудови іншомовних речень, удосконалюють мовні навички, прослуховуючи та повторюючи фрази, записані на диску, і можуть бачити на екрані ефективність засвоєння ними навчальної інформації, оскільки комп'ютер одразу висвітлює «оцінку». Другий етап удосконалює мовні навички та дозволяє використовувати та закріпити фрази та речення, які вивчалися на першому етапі, в комунікації. Студентам пропонують завдання: вибрати одну правильну відповідь із трьох поданих комп'ютером варіантів та вчасно відповісти на фразу, запропоновану на екрані комп'ютера; третій етап – це засвоєння матеріалу, розвиток умінь використовувати лексичні та граматичні компетенції, набуті під час попередніх двох етапів. Після проходження цих етапів студент має можливість зробити висновки, наскільки успішно він працював протягом заняття, ознайомившись із результатом своєї успішності на екрані комп'ютера.

Незважаючи на те, що інфотехнології сприяють новим можливостям у навчанні усного мовлення, слід пам'ятати, що ці потенції можна реалізувати лише при відповідній методичній розробці застосування тієї чи іншої інновації. Тому завдання педагога – спрямувати і надалі координувати діяльність студентів у розв'язанні різноманітних пізнавальних завдань, а саме: обговорити доцільність використання, тематику, ідею, скласти план розповіді, розробити проблемні запитання за змістом, обмінятися інформацією зі своїми колегами чи одногрупниками.

Варто наголосити, що використання інформаційних технологій у викладанні іноземної мови дозволяє урізноманітнити традиційні форми навчання й підвищити індивідуалізацію навчальної діяльності студентів, оптимізувати засвоєння мовних структур та граматичних правил, а також подолати монотонність заняття при формуванні мовленнєвої та комунікативної компетенції студентів. Зокрема, різноманітні види відеофільмів фахового спрямування (слайди із звуковим супроводом, звуковий кінофільм, телепередача чи відеозапис, що відтворюються на екрані тощо) створюють передумови для заглиблення студентів в природне іншомовне середовище, сприяють кращому запам'ятовуванню прослуханої інформації і збагачують асоціативний ряд сприйняття [7]. Відеоматеріали не тільки представляють студентам живу мову носіїв, але й забезпечують їм можливість стати співучасниками тієї чи іншої ситуації. Студенти ознайомлюються з мовою міміки і жестів, стилем взаємодійності і реаліями країни, мова якої вивчається. Оптимальна тривалість відеофільму повинна становити 15-20 хвилин і під час його перегляду практикують зупинки для обговорення важливого моменту чи передбачення подальших подій [3]. Ці інтервали можна заповнити інтерв'ю, діалогом, науковим повідомленням тощо. Після перегляду відеофільму необхідно запропонувати студентам з високим рівнем знань підготувати альтернативне закінчення фільму чи написати коротке есе про побачені події.

Як показує досвід викладання, текстовий етап роботи з фаховими відеоматеріалами значно сприяє розвитку мовленнєвої компетенції студентів з урахуванням їх реальних можливостей іншомовного спілкування.

Зважаючи на тематику фільму, викладач може варіювати різні види вправ як до перегляду відеосюжетів, так і після них. Серед традиційних завдань на цьому етапі роботи найбільш продуктивними, на наш погляд, є: вправи на пошук мовної інформації, на розвиток рецептивних умінь, навиків монологічного та діалогічного мовлення та соціокультурної компетенції.

Завдання на пошук мовної інформації зорієнтовані на пошук, вичленення, фіксацію, трансформацію певного мовного матеріалу. Тобто мовні вправи, які сприяють засвоєнню нормативного мовлення у фонетичному,

лексичному та граматичному аспектах. Після перегляду відеофрагменту студентам пропонують підібрати еквіваленти іноземною мовою до українських слів і виразів чи навпаки; заповнити пропуски в реченнях потрібними словами та виразами; знайти слово або слова у тексті до поданих у вправі дефініцій, назвати граматичні форми дієслів, в яких вони були використані у тексті відеофільму, підібрати синоніми чи антоніми до поданих у вправах лексичних одиниць, охарактеризувати інтонаційні особливості мови персонажів та інші.

Завдання на розвиток рецептивних умінь спрямовані на пошук правильних відповідей на запитання, визначення і корекцію неправильних тверджень, доповнення речень необхідною інформацією, співвідношення окремих речень із змістовими частинами тексту, розміщення тексту в логічній послідовності, доповнення тесту по змісту фрагменту, поданими у завданні тощо.

Завдання на розвиток навиків монологічного та діалогічного мовлення: після прослуханого фрагменту (при відсутності зображення) студентам пропонують висловити ідеї щодо власного бачення персонажів (зовнішність, одяг, особливості характеру, манери, поведінка), описати місце події, охарактеризувати взаємини між головними героями, висловити припущення щодо подальшого розвитку подій тощо. Заслуговують на увагу й завдання, спрямовані на відтворення побаченого у формі розповіді, повідомлення чи діалогу.

Завдання на розвиток соціокультурних умінь формують соціокультурну компетенцію студентів. Викладач повинен навчити майбутніх фахівців інтерпретувати різні ситуації мовного і немовного характеру з погляду культурних особливостей країни, мова якої вивчається. Використання відео надає для цього прекрасну можливість. За наявності спеціально розроблених вправ формуються уміння порівнювати і зіставляти ту чи іншу інформацію. При роботі з відеоматеріалами пропонується використовувати завдання: встановити міжкультурні подібності і розбіжності. На цьому етапі викладачу необхідно чітко продумати систему опор, яка буде скеровувати увагу студентів на виділення, фіксацію та інтерпретацію потрібної інформації.

Застосування інформаційних технологій в іншомовній підготовці досягається при їх комплексному й системному використанні. Невід'ємною основою технічного забезпечення є персональний комп'ютер, оснащений необхідними додатковими пристроями. Інформаційне програмне забезпечення складають засоби базового програмного забезпечення та пакети прикладних програм (інформаційно-довідкові й інформаційно-пошукові системи, експертні системи, навчальні системи тощо). Методичне забезпечення розробляється із урахуванням специфіки майбутньої професії студента.

І. Кузьміна зазначає, що найвища ефективність застосування комп'ютерних інформаційних технологій у мовній підготовці досягається при їх комплексному, системному використанні: інтернет, спілкування в інтернеті, виконання інтернет-проектів, комп'ютерні навчальні програми, електронні підручники та посібники [4, с.188], а також віртуальні програми.

Інтернет – незамінна довідково-інформаційна система, яка виправдовує свої можливості за умови наявності комп'ютерного класу з підключенням до мережі інтернет під час проведення заняття іноземної мови. Освітні навчальні сайти, необхідні для викладача іноземної мови і які можуть бути використані на занятті, поділяються на інформаційні та власне навчальні. Інформаційні сайти застосовуються для добору цікавих текстових документів, творчих завдань, а спеціальні навчальні сайти містять різні види робіт з урахуванням рівня знань студентів [4, с.188]. Крім того, є група навчальних сайтів, призначених для навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності (читання, письма, говоріння та аудіювання), вивчення фонетики,

граматики, лексики тощо. У роботі з навчальними сайтами обирається той рівень складності, який відповідає рівню підготовки студентів [6].

Спілкування в інтернеті, як спеціально організоване, так і спілкування в режимі електронної пошти, електронної конференції, листування між окремими студентами і між цілими групами, обмін інформацією між навчальними закладами країн, створює одну з найкращих автентичну ситуацію діалогічного мовлення.

Виконання інтернет-проектів надає можливість практично використовувати здобуті знання в реальних життєвих ситуаціях, сприяє розвитку комунікативних умінь та навичок студентів. Розрізняють два види проектів, виконання і результативність яких відрізняються один від одного: www-проекти і e-mail-проекти [1]. www-проекти розраховані на те, що студенти отримують завдання, для виконання якого їм необхідно знайти інформацію в інтернеті і представити потім результати свого пошуку. e-mail-проекти виконуються за участю двох чи декількох груп студентів із різних країн і мова, що використовується, повинна бути іноземною. Перевагою e-mail-проектів є те, що комунікація іноземною мовою відбувається з реальними особами з метою передати цікаву інформацію чи обговорити актуальну проблему, а не отримати оцінку. Це сприяє розширенню мовної компетенції студентів і підвищенню мотивації вивчення іноземної мови [5].

Використання комп'ютерних навчальних програм у навчально-виховному процесі дає змогу реалізувати принцип особистісно-орієнтованого навчання. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови фахового спрямування здійснюється завдяки великому потенціалу комп'ютерних засобів щодо адаптації до потреб кожного студента: вікові особливості та рівень підготовки, індивідуальні психологічні характеристики.

Великого значення набуває робота з електронними підручниками та посібниками (госаріями, енциклопедіями, словниками, базами даних), що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, його узагальнення, порівняння, аналіз та класифікацію [1]. Важливим для професійної освіти є навчити студента опанувати нову професійну іношомовну термінологію, оперувати спеціальними термінами, аргументовано висловлювати власну думку, аналізувати фахові факти іноземною мовою. Електронний підручник не витісняє традиційного, а є його гармонійним доповненням, оскільки передбачає розвиток креативної активності студентів, їх творчого мислення, індивідуальних можливостей, активізацію самостійної роботи.

Створення віртуального навчального середовища на занятті передбачає навчання іноземної мови у формі активної, творчої діяльності, яке надає можливість студентам самостійно здобувати знання у процесі дослідницької, проектної та інших видів творчої діяльності; автентичну «ін-

терактивну» наочність навчання (використання текстового матеріалу, графічних зображень, відеоматеріалів, звукових ефектів, анімації створює ефект занурення в іношомовне середовище, впливає на емоційні та понятійні сфери студента, сприяє ефективному засвоєнню ним мовного матеріалу); прозорість навчального процесу (можливість моніторингу результатів навчання усіма учасниками освітнього процесу); самостійну індивідуальну роботу студентів вдома чи на заняттях в комп'ютерному класі.

Використання інфотехнологій для навчання іноземної мови фахового спрямування дає змогу викладачу реалізувати на практиці дидактичні функції, притаманні вивченню іноземних мов: тренувальну – для закріплення мовного та мовленнєвого матеріалу; творчу – для створення професійно спрямованих, інформаційно насичених різновидів усної комунікації переважно репродуктивного типу; діагностичну – для проведення контролю сформованості знань, умінь та навичок іношомовленнєвої діяльності; пізнавальну – для отримання необхідної інформації та, завдяки використанню навчальних програм, сприяти пізнавальній активності студентів; розвиваюча – для розвитку пізнавальних процесів: сприйняття, логічне мислення, пам'ять, увага; комунікативну – для часткового подолання студентами мовного бар'єру боязкості.

Висновки. Отже, застосування інформаційних технологій на заняттях іноземної мови фахового спрямування є ефективним допоміжним інформаційним наочно-слуховим, учбово-пізнавальним та мотиваційним засобом іношомовної навчальної діяльності; це водночас швидкий та ефективний спосіб оцінювання та контролю знань, вмінь та навичок студентів, а також стимул для підвищення інтерактивної комунікації. Проте, беручи до уваги незаперечні можливості та переваги інформаційних технологій при вивченні іноземної мови, не варто забувати, що комп'ютерні інфотехнології, здійснюючи цілу низку функцій навчання, все ж таки не можуть повністю замінити традиційних засобів навчання та присутності особистості викладача, оскільки є засобом підтримки професійної діяльності викладача та невід'ємним інформаційним забезпеченням початку іноземної мови. Інфотехнології, окрім мотивації іношомовлення, урізноманітнюють роботу на заняттях іноземної мови, стимулюють студентів сприймати матеріал з інтересом, активно працювати та служать своєрідною опорою для розуміння іношомовної наукової і популярної фахової інформації. Однак розглянуті форми організації навчання іноземної мови фахового спрямування з використанням інформаційних технологій, безумовно, не вичерпують глибину традиційних та сучасних форм і методів роботи студентів при опануванні іношомовною комунікацією. Багато питань удосконалення навичок роботи з інфотехнологіями на заняттях іноземної мови фахового спрямування ще чекають своєї розробки як в теоретичній, так і в практичній площинах.

Література та джерела

1. Азарова Н.В. Використання інформаційних технологій навчання у вищих юридичних закладах освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://intkonf.org/azarova-nv-vikoristannya-informatsiynih-tehnologiy-navchannya-u-vischih-yuridichnih-zakladah-osviti/>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. Аكوпова М.А. Компьютерные технологии в иноязычном высшем образовании / М.А.Акопова // Научно-технические ведомости. – СПбГПУ, 2008. – Вып. 5. – С.137-141
3. Бухаркина М.Ю. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / М.Ю.Бухаркина, Е.С.Полат, М.В.Моисеева, А.Е.Петров; под ред. Е.С.Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 542 с.
4. Кузьміна І.П. Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови / І.П.Кузьміна // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць. – 2008. – № 3(24). – С.186-190
5. Маслак Л.П. Інноваційні технології навчання обдарованих військовослужбовців у процесі вивчення іноземної мови / Л.П.Маслак // Актуальні проблеми психології: проблеми психології обдарованості: зб. наук. праць / за ред. С.Д.Максименко. – 2008. – № 6(3). – С.171-175
6. Ситдикова І.В. Комп'ютер поспішає на допомогу / І.В.Ситдикова // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – №1. – С.116-119
7. Скорейко І.П. Сучасні інформаційні технології в навчанні / І.П.Скорейко // Мандрівець. – 2004. – № 6. – С.67-69

Стаття посвящена дослідженню особливостей навчання іноземній мові фахового спрямування з використанням інформаційних технологій для студентів вузів. Обґрунтована специфіка застосування

инфотехнологий при обучении иноязычной профессиональной коммуникации, выделены разновидности нестандартных занятий и целесообразность их проведения. Предложены образцы традиционных и инновационных заданий, которые необходимы для осуществления иноязычной деятельности студентов на занятиях по иностранному языку профессионального направления и отмечена целесообразность их взаимосочетания.

Ключевые слова: ESP, информационные технологии, интернет, иноязычная коммуникация, традиционные и инновационные технологии, система упражнений.

Modern foreign language requirements for vocational training of students need to search for the optimal content and new methods of teaching foreign languages in higher educational institutions. The article deals with the study of professional foreign language training peculiarities of higher educational establishments students using information technology. Specificity of using information technology in professional foreign language communication is grounded and variety of non-standard classes and their expediency have been singled out. Samples of both traditional and innovative tasks necessary for professional foreign language communication have been presented. The peculiarities of computer learning systems for foreign language communication training have been characterized. Implementation of information technologies resources opportunities as a continual education environment has been emphasized. The role of up-to-date information technologies at the professional foreign language classes has been revealed, the main organization forms of information technology application have been analyzed and the perspectives for their further implementation have been outlined.

Key words: ESP, information technologies, Internet, foreign language communication, traditional and innovative technologies, system of exercises.